

Enviromentálna etika

Katarína Bútorová

„Mravný človek je vtedy, ak mu je každý život, aj život zvierata, aj život rastliny posvätný.“

Albert Schweitzer

Environmentálna etika – o čo vlastne ide? Ide o filozofickú disciplínu, ktorá sa zaoberá správaním a usmerňovaním ľudskeho konania k životnému prostrediu. Zakladá sa na ľudskej zodpovednosti, zachovaní podmienok života na Zemi. Je to určitá forma spoločenského a kultúrneho správania sa človeka. Nejde však o postoj človeka k človeku, ale určuje, ako by sa mali ľudia správať k živej prírode a k jej zložkám. Na základe svojich princípov vymedzuje správanie sa ľudskej spoločnosti k životnému prostrediu. Environmentálna etika sa orientuje na problémy spojené s reálnym životom ľudskej spoločnosti v oblasti ochrany životného prostredia a teoreticky zdôvodňuje morálne princípy a zásady, ktoré by vyvolali alebo by mohli vyvolať zmenu správania sa ľudí k prírode a motivovať ich k zachovávaniu prírodného bohatstva a k ochrane života ako takého. Tak ako ja, tak aj každý jeden z nás je schopný rozlíšiť dobré od zlého. Individuálne rozlíšenie dobra a zla môže mať dosah aj na spoločnosť. Problémy životného prostredia sa vnímajú a posudzujú ako globálne problémy ľudstva, lebo sa týkajú všetkých ľudí na planéte.

Aký je súvis medzi architektúrou a environmentálnou etikou? Vytvárame etickú alebo neetickú architektúru? Myslím si, že na architektúre vôbec nezáleží. Skôr ide o etiku architektov samotných, dôstojné ľudskej JA. Architekt si môže a nemusí vybrať zákazku od investora, ktorá je alebo nie je ohľaduplná k okoliu. Neprekáža mu, čo navrhne, ak bude z toho profitovať. Neprekáža mu, že bude robiť zlú architektúru, lebo urobí to, o čo ho investor požiada. A o to tu predsa ide, nie? Na druhej strane, architekt si môže uchovať svoju architektonickú dôstojnosť, sám k sebe sa zachová eticky a odmietne zákazku, o ktorej si myslí, že je neetická, respektíve že nie je dobrá. S týmto je úzko späté aj efektívne bývanie. Mnohí túžia po bývaní v samostatnom rodinnom dome, mimo mestského ruchu a dokážu do toho investovať aj nemalé prostriedky. Ale je to práve efektívne bývanie, keď dochádza k dezurbanizácii prostredia? Zároveň musíme cestovať za prácou, plniť si každodenné potreby svojho života, ako je vozenie detí do školy, nákupy atď., čo znamená ďalšia spotreba energie a zvýšenie nečistoty prostredia. A možné riešenie? Jednou z možností je zatraktívnenie prostredia miest, aby ľudia nemuseli utekať na vidiek, prípadne ponúknuť efektívnejšie formy zástavby. Skompaktníť zástavbu sídiel. Aby sa zachovala pešia dostupnosť či dostupnosť miestnych centier a hromadnej dopravy, s čím je spojené šetrenie územia. Architektonickou koncepciou zas môžeme riešiť pasívne a nízkoenergetické domy, ktoré šetria životné prostredie.

Priestory obytných miestností s vyššou kvalitou vnútorného prostredia oddeliť od pomocných priestorov. Okná orientovať najmä na južnú stranu. Do tejto časti môžem zahrnúť aj využívanie alternatívnych materiálov a technológií. V súčasnosti je na trhu široký sortiment stavebných materiálov z obnoviteľných zdrojov. Do tejto kategórie možno zaradiť materiály z odpadu, ktoré sú recyklovateľné a nenáročné na energiu a dopravu alebo „prírodné“ materiály ako nepálená hlina, slama či drevo.

Medzi obnoviteľné zdroje energie patrí, samozrejme, slnečná energia, ktorá dokáže pokryť až 70 % spotreby tepelnej úžitkovej vody v domácnostiach a 50 % spotreby tepla. V rámci našej republiky by som chcela poukázať aj na malé vodné elektrárne, kde sa dá získať toľko elektrickej energie ako z Gabčíkova. Záhorie a Košická kotlina má vynikajúce podmienky na využívanie veternej energie. Geotermálna energia má na Slovensku potenciál šesťkrát väčší ako prvé dva bloky v Mochovciach. K producentom najväčšieho energetického potenciálu však vo všeobecnosti bezpochyby patrí biomasa – energia komunálneho odpadu, spaľovanie dosiaľ nevyužívanej slamy, odpad z poľnohospodárskych produktov, bioodpad z lesov a podobne.

Do environmentálnej problematiky zapadá aj úbytok neobnoviteľných prírodných zdrojov. Týka sa to najmä plytvania zdrojov, ktoré využívame pre svoje pohodlie, a to nie vždy efektívnym spôsobom. Príkladom je aj plytvanie pitnou vodou. Jednou z možností je jej viacnásobné využívanie. Celkové množstvo vodných zásob na Zemi sa odhaduje na 1 360 až 1 640 miliónov kubických kilometrov. V oceáne je obsiahnutých 97,2 % celkového množstva vody, 2,5 % vody obsahujú ľadovce a polárne čiapy. Zvyšná tekutá voda nachádzajúca sa v trvalom obehu sa pohybuje napokon v rozmedzí 0,03 % až 0,05 %. Aby sme dosiahli nižšiu spotrebu vody, môžeme používať armatúry šetriace vodu, ako aj prietokové redukcie na vodovodných batériách, neumývať riady pod tečúcou vodou, či používať moderné a úsporné batérie, ktoré uľahčia manipuláciu pri nastavení teploty vody, čím ušetríme až 4 % vody. Napríklad vodu vypustenú z práčky možno opätovne zachytiť a ďalej ju využiť na splachovanie záchodu alebo zachytávaná dažďová voda nám môže poslúžiť na technické účely. Dnes sú už bežné aj koreňové čistiare odpadových vôd, kde spätné využitie vody slúži napríklad na polievanie lúk. Aj odpad je neodmysliteľnou súčasťou konzumnej spoločnosti. Pre mnohých ľudí je pohodlnejšie kúpiť si polotovary, výrobky dennej spotreby zabalené v materiáloch, ktoré sú pre naše životné prostredie zaťažujúcim faktorom. Príroda nemá k dispozícii žiadne organizmy, ktoré by ich dokázali rozložiť a zaradiť ich do kolobehu látok v prírode. Mnohé odpady možno recyklovať, ale to by ľudia

museli precízne a zodpovedne separovať odpad v samotných domácnostiach, firmách a priemyselných podnikoch.

Vzhľadom na uvedené skutočnosti sa teda pýtam: „Aká je environmentálna etika dnes a aká bude v dohľadnom čase?“ Dnes už slovo ekológia vôbec nie je cudzie, ako aj s ním súvisiace pojmy: ekologické výrobky, ekológia a bývanie, ekológia životného prostredia, ekologická technológia. Snažíme sa bojovať o autentickú krásu prírody?

Domnievam sa, že architekt by sa mal angažovať do súvisiacich problémov, modifikovať a obohacovať návrhy investora tak, aby konečný výsledok prišiel riešenie rešpektujúce prostredie. Tlmiť negatívne presvedčenie klienta a zobrať zodpovednosť za výsledný návrh. Nepodľahnúť len samotnému navrhovaniu stavieb za výborný honorár, ale myslieť aj na globalizačné aspekty, šíriť princípy ekológie a jej šetrnosti. A tak ako architekt aj ostatní ľudia by sa mali viac zaoberať týmito aspektmi. Veď táto problematika je oveľa komplikovanejšia, ako sa na prvý pohľad môže zdať. Bez rozvíjania environmentálnej etiky sa môže celkový vývoj z dlhodobého hľadiska zabrzdiť, či nadobudnúť regresívne znaky. Hoci sa tieto otázky životného prostredia stali súčasťou aj pedagogických procesov na školách či politických, sociálnych, psychologických a filozofických analýzach, predovšetkým musí byť záujmom nás ľudí, ako budeme konať v súlade s environmentálnymi charakteristikami. Ak to nebudeme brať vážne, tento vplyv sa začne vytrácať a slabnúť. Nemožno zabúdať, že hodnota kvalitného životného prostredia bude čím ďalej, tým viac naberáť na svojej významnosti.

Esej bola napísaná v rámci predmetu

Environmentálna podstata architektúry na Ústave experimentálnej a ekologickej architektúry FA STU.